

YUNANİSTAN (B. TRAKYA) TÜRK EDEBİYATINDA BARIŞ ÖZLEMİ

Yakup KURT¹

Öz: İnsanın elinden yiten her değer gibi barışın da değeri ve önemi onun yokluğunda anlaşılır. Dünyada barışın önemini en iyi anlayanlar savaş dehşetini yüz yüze yaşamış olan halklardır kuşkusuz. İnsanlık tarihi, insanlığın varoluş serüveninin korkunç örnekleriyle, trajik deneyimleriyle doludur. Yakın geçmişten günümüze dek bu trajedi Bosna'da, Irak'ta, Suriye'de ve kimi Afrika ülkesinde birbirlerini boğazlayan, ateşin içinde, açlık ve yokluk içinde inleyen halklar üzerinde oynanmaktadır. Balkan halkları ve aralarında yaşayan çeşitli topluluklar, dünyayı istedikleri gibi biçimlendirmek isteyenlerce tasarlanmış düşmanlıklar ve bu güçlerin çıkarlarıyla beslenmiş olan savaşın bedelini en ağır biçimde ödemişlerdir. Balkan coğrafyasındaki bütün halklar, savaşın korkunç yüzüne tanık olmuşlardır. Ancak şurası bir gerçek ki, savaşın en kolay hedefi, bu ülkelerde yaşayan ve büyük ölçüde korumasız olan azınlıklar olmuştur her zaman. Her toplumda şiddet ve savaş yanlısı olduğu gibi barışsever insanlar da vardır muhakkak. Barışa duyulan özlemin sanatta ve edebiyatta özel bir yeri vardır. Edebiyat, kendi sihirli gücüyle savaş denilen bu insanlık vahşetine karşı durur. Yunan toplumunda barışa vurgu yapan güçlü kalemler hep olmuştur. Aristofanis'ten Ritsos'a kadar bu gelenek hep sürmüştür. Bunun gibi Yunan toplumu içinde yaşayan bir azınlık toplumu olan Batı Trakya Türkleri de barış türkülerini edebiyatın diliyle söyleyegelmişlerdir.

Anahtar Sözcükler: Batı Trakya, Türk Edebiyatı, Türk Şiiri, Barış Özlemi, Göç, İstimplak.

Giriş

Tarihçi Castellan'ın² deyiimiyle “Avrupa'nın barut fıçısı” olarak bilinen Balkanlar'da barışın çiçek açıp yeşermesi ve kalıcı bir nitelik kazanması bugüne kadar mümkün olmamıştır. Kavganın ve çatışmaların sık yaşandığı bu bölgede savaşın bir çeşit türevleri olarak gördüğümüz kan, kin nefret ve öç alma dürtüsü kalıcı barış ortamının oluşmasına, kardeşlik ve dostluğun gelişmesine engel olmuştur. Türk tarihinin en talihsiz dönemlerinden olan Balkan Savaşları'nın

¹ Yrd. Doç. Dr., Namık Kemal Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı. ykurt@nku.edu.tr

² George Castellan Fransız tarihçi olup “Balkanların Tarihi” adlı eserin yazarıdır. Eserde, 14. yüzyıldan itibaren Balkan milletlerinin tarihi ve dolayısıyla Osmanlı Devleti'nin egemenlik semsiyesi altında yaşayan bu milletlerin isyan hareketleri anlatılmaktadır.

(1912-1913) yol açtığı ölümlere, göçlere ve sözcüklerle ifade edemeyeceğimiz acılara tanık olan milyonlarca insanın dramını, o döneme ilişkin çeşitli belgelere ve resimlere baktığımız zaman bugün dahi hissetmek mümkündür. Balkan Savaşlarının acısı dinmeden, yaraları sarılmadan insanlığın tanık olduğu en büyük felaketlerden olan Birinci Dünya Savaşı'nın ilk kıvılcımlarının bu coğrafyada ateşlenmiş olması bir rastlantı olmasa gerek. Savaşların pek sık yaşandığı dünyanın bu kavgalı bölgesinde daha yirmi yıl kadar önce belleklerimizde kazınan işkence ve katliam görüntülerinden ibaret bu insanlık trajedisini, gözlerimizin önüne getirdiğimiz zaman savaş çılgınlığının insanlığa neye mal olabileceğini daha iyi kavrayabiliriz. Barış, dostluk ve sevgi bilincini halklara aşlamak yerine geçmişin yaraları kaşınmıştır. Bu topraklarda savaşın ne denli yakınımızda olduğunu son yüzyıllık tarihin içindeki sayfalarında görebiliriz. Bundan dolayıdır ki barışın çok kırılğan olduğu Balkanlar'da düşmanlıkları, nefreti körükleyip savaş çıkartmak ne denli kolaysa, dostluğu, kardeşliği tesis etmek de o denli zordur.

Bugüne gelip baktığımızda Balkanlar'da gönül rahatlığıyla “barış sağlandı” denilebilir mi, sorusuna, iyimser bir cevap vermek istemekle birlikte “barış var” demek, ne yazık ki o denli kolay değildir. Çünkü barış, sadece savaş yapmama durumu değildir. Barış, insanları, canlıları ve doğayı sevip huzur ve güven içinde üretip yaşamak demektir. Barış, karşılıklı sevgi ve saygıdır. Barış, ruhunda kin, nefret ve kötülük taşımayıp Yunus Emre gibi insanları bir görüp sevgiyle yüceltmek ve acılarına ortak olmak demektir.

Balkan coğrafyasında savaşın mağduru olup barışın yokluğunu hissedenler, hiç kuşkusuz, bu coğrafyada yaşayan bütün halklardır. Ne var ki bu savaşların en kolay hedefi ve en çok sıkıntı çekenleri yine bu ülkelerde serpilmiş çeşitli azınlıklardır. O nedenle belki de bu azınlıklar barışın yokluğunu en çok hissedenlerdir. Zira ulus devlet ideolojisinin ortaya çıkıp en katı biçimiyle hüküm sürdüğü 19. ve 20. yüzyıllarda homojen toplum yaratma anlayışıyla bu renkli coğrafyada özgürlüğü ellerinden alınmış, baskı, korku ve sindirilme siyaseti altında yaşamaya mahkûm edilmiş olanlar, yine herkesin bildiği gibi, Balkan yarımadasındaki çeşitli azınlıklardır. Ama her şeye rağmen, barışı tesis edip korumak, kuşkusuz azınlıklar dâhil herkesin en temel insanlık görevidir. Çünkü barış bütün insanlığın ortak idealini ifade eder.

Bundan hareketle, Balkan coğrafyasında yaşayan farklı milletlere ve dinlere mensup halkların ve toplulukların bir türlü çözüm üretmediği savaş karşısında edebiyatın birleştirici gücünden yararlanmak kaçınılmaz bir zorunluluktur. Emperyal çıkarların gölgesinde düşmanlıkların körüklenip sürdüğü bu coğrafyada kin ve nefretle beslenmiş vicdanlara sevgi ve hoşgörüyü aşlamak, sanatın ve edebiyatın sihirli diliyle seslenmek, belki de daha kolay olacaktır. Çünkü sanatın hangi dalına bakarsak bakalım, merkezinde her zaman “insan” vardır. İçinde insanı güzelleştirip yücelten o büyüleyici güç vardır. Latin Amerika'dan Çin'e kadar dünyanın her tarafında edebiyatın tartışmasız konusu öncelikle insandır. İnsanların birbirlerini boğazlayıp kırdığı, yokluğun, sefaletin ve umutsuzluğun hüküm sürdüğü dünyamızı daha yaşanılır duruma getirmek ve

yitirilen insanlık değerini ve onurunu yeniden kazanıp kardeşçe yaşama bilincini geliştirmek edebiyatın gizemli diyarından alacağımız güçle insanlığın bu yüksek idealine ulaşmak, muhakkak ki daha da kolaylaşacaktır.

Bilindiği gibi savaşın dehşetli yüzü sadece silahlı tarafların birbirlerini boğazlayıp yok etmesiyle sınırlı değildir. Savaş, silahsız insanlar, yani siviller açısından da kimi durumlarda daha trajik boyutlar içerir. Çünkü savaşın en savunmasız kitlesi olan çocuk, yaşlı ve kadınlardan oluşan siviller silahların en açık hedefi durumundadır. Doğal olarak, savaşın kaçınılmaz mağduru olan bu korumasız insan kitlesinin canını kurtarmasının tek yolu göç yollarına düşmektir. Ama ne yazık ki, göç de her zaman bir kurtuluş yolu değildir. Göç, ölüm dâhil birçok risklerle karşı karşıya gelmeyi göze alarak kurtulmak ümidiyle sonu belirsiz yollara düşmektir. Balkan ve diğer savaşların görünen yüzünün arkasında görünmeyen trajedisi bu kısa özetin içinde saklıdır. Bundan dolayıdır ki kimi edebiyat otoriteleri savaş nedeniyle yaşanan göçlerin savaştan hiçbir farkı olmadığını, savaş kadar bir insanlık kırımını olduğunu savunurlar.

İnsanların savaş nedeniyle toplu halde yaşadıkları göç felaketinin çeşitli boyutlarına değinen ünlü yazar Yaşar Kemal³ yazdığı son romanlarında göçlerin ürkütücü yüzünü gözler önüne sermektedir. “Bir Ada Hikâyesi” dörtlemesinde ele aldığı savaşa bağlı olarak göçün kaçınılmaz sonucu olan insanlık kırımını her yönüyle gözler önüne sermektedir. Göç, tabii ki savaşla sınırlı bir olgu değildir. Şiddetten güç alan bütün baskıcı rejimlerde de göç olgusunun kendine özgü trajik boyutları ve öyküleri vardır. Bu tür göçler yakın geçmişte Balkanlarda olduğu gibi günümüzde de dünyanın çeşitli bölgelerinde yaşanmaktadır.

1. Yunan (Helen) Edebiyatında Barış Teması

Bu saptamalardan hareketle savaş kadar barış geleneğinin de uzun bir tarihe dayandığı Yunanistan edebiyatında barışın önemine vurgu yapan kalemler hep olmuştur. Bunlardan antik Yunan şâiri Aristofanis’ten (Aharneis, Eirini, Lysistrati)⁴ başlayarak çağdaş Yunan edebiyatının barış elçileri olan Kavafis, Seferis ve Ritsos⁵a kadar uzanıp barışı ele alan şairlerden söz etmek yerinde olacaktır.

³ Çağdaş Türk romancılığının önde gelen yazarlarından Yaşar Kemal, yazdığı onlarca eserinin yanısıra yakında zamanda yazdığı “Bir Ada Hikâyesi” dörtlemesinde (1- Çıplak Deniz Çıplak Ada, 2- Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana, 3- Bir Karıncanın Su İçtiği, 4-Tanyeri Horozları) Türkiye ile Yunanistan arasında 1924’te yapılan Nüfus Mübadelesi Anlaşması gereğince Yunanistan’daki Türklerin Türkiye’ye getirilmeleri ve Türkiye’deki Rumların Yunanistan’a götürmelerinin acı dramı anlatılıyor.

⁴ Klasik Yunan edebiyatının komedi yazarı Aristofanis, 30 yıl süren Mora Savaşı’nın getirdiği yokluk nedeniyle şikayet eden bir çiftçinin Tanrı Dias’tan barış getirmesi dileklerini anlatıyor. Adı geçen her üç eser Aristofanis’e aittir. Kiriakidou, Nektaria- İ Eiriniki Triada tou Aristofani- “Aharneis, Eirini, Lysistrati”, (2010). (Yüksek Lisans Tezi). Selanik Aristoteles Ünivesitesi s.22,

⁵ Adı geçen her üç şair, çağdaş Yunan edebiyatının en tanınmış şairleri olarak kabul edilir. Eserlerinde egemen anlayış barış temasıdır. Bunlardan Konstantinos Kavafis, 1863’te Mısır’ın İskenderiye şehrinde doğmuş olup şiirini, tarih ve helenistik dönem üzerinde inşa edilmiştir.

Kabul etmek gerekir ki her toplumda barışı terennüm etmiş ve o toplumun sesi olmuş yazarlar vardır. Bu yazarların ortaya koydukları fikirler ve idealler, kimi durumlarda ülke sınırlarını aşarak bütün insanlığa mal olmuştur. Nazım Hikmet, sadece Türkiye'nin değil, haksızlıklarla mücadele eden ve sefaletle boğuşan bütün dünya halklarının şairidir. Şiirinin dünya edebiyatındaki önemi de bundandır. Şairin büyüklüğü ve evrensel değeri de birçok şair ve şiirsever üzerinde yarattığı etki ve davranışla kanıtlanmıştır. Nazım Hikmet'in şiiri insanlık için tükenmeyen bir umut ve güç kaynağıdır. Nazım'dan etkilenmiş olup ondan hayranlıkla söz eden çağdaş Yunan edebiyatının barış elçisi Yannis Ritsos'un Nazım Hikmet için yazdığı bir şiirinde duygularını şöyle ifade eder:

Nâzım kardeşim
 mavi gözlü Nâzım
 mavi yüreğin
 ve daha da mavi düşlerinle
 sen ki karanlığa derin derin
 baktığın zaman
 en ufak bir kin duymadan
 karanlığı bile mavileştirirsin (Afrikapazar Gazetesi, s. 324)

Ritsos, tıpkı yurttaşları Kavafis ve Seferis gibi Yunan edebiyatının dünyaca tanınmış şairlerindedir. Şiirinde haksızlığa uğramış insanların ve halk yığınlarının yaşam serüveniyle doğrudan ilintili olarak barışın önemi üzerinde durur. Ne var ki o barışı soyut bir kavram olarak görmez. Ona göre, olmazsa olmazlardan gördüğü hak ve hukuk, barışın esasını oluşturur. Haksızlık ve barış birbirine karşıt kavramlardır. Hak ihlali her zaman çatışmacı bir ortam yaratıp barışın yok olmasına neden olur. Bu açıdan insanlığı sefalete, acıya ve yokluğa mahkûm eden en büyük sorun, barışı tehlikeye atan anlayış ve tutumlardır. Bu anlayış devletin yapısında ve yönetim biçiminde egemen olduğu zaman insanlık adına daha da vahim sonuçlar doğurmaktadır. Ritsos, bu bakımdan dünyanın kalıcı bir barışa kavuşamamış olmasının nedenlerini, haksızlığa ve şiddete dayalı kurulmuş bir düzenin içinde arar. O barışa bu açıdan yaklaşır. Barışı savunmak onun yaşam tarzının bir gereğidir. O nedenle barışı tehdit eden tutum ve davranışların hep karşısında olur. Paylaşımçı bir anlayıştan yana olan Ritsos'a göre barış, insanların acısını ve sevincini ortak bir duyguya dönüştürüp paylaşmaktır. Bu nedenle barış, Ritsos'un yüreğiyle insanların acısı arasında bir köprü niteliğindedir.

Kendi yaramdan baktım
 Dünyanın yarasına
 Sevinç insana yabancı

Bununla birlikte zaman zaman savaşların nedensizliği üzerinde durur. Yorgos Seferis, 1900 İzmir doğumlu olup 1914'te ailece Atina'ya yerleşti. Nobel Edebiyat Ödülüne sahip olan Seferis 1970'te Atina öldü.

Yasalar hakka yabancı⁶

Barış, geleceğe umutla bakmaktır. Silah sesleri yerine, kin ve nefret yerine sevgiyle örülmüş Türküler söylemektir. Barış, insanları, canlıları ve doğayı duyumsamak, sarılıp kucaklaşmaktır. Barış emektir, emeğin kutsallığına gösterilen saygıdır. Şaire göre düş, genel olarak sanıldığının aksine ütopya değildir. Çünkü insan yaşamında her şey düşle başlar, düş sayesinde hayat bulur. Ritsos “Barış” adlı şiirinde şöyle der:

Çocuğun gördüğü düştür barış.

Ananın gördüğü düştür barış.

Ağaçlar altında söylenen sevdâ sözleridir barış.

Akşam alacasında, gözlerinde ferah bir gülümseyişle döner ya baba

elinde yemiş dolu bir sepet;

ve serinlesin diye su, pencere önüne konmuş toprak testi gibi

ter damlalarıyla alında...

barış budur işte.

Evrenin yüzündeki yara izleri kapandığı zaman

ağaçlar dikildiğinde top mermilerinin açtığı çukurlara,

yangının eritip tükettiği yüreklerde

ilk tomurcukları belirdiği zaman umudun,

ölüler rahatça uyuyabildiklerinde, kaygı duymaksızın artık,

boşa akmadığını bilerek, kanlarının,

barış budur işte (Ritsos, 2012, s. 1091)

Barış teması, şiirde olduğu gibi, Yunan edebiyatının diğer türlerinde de çarpıcı olayların dile getirildiği örneklerle başarılı bir şekilde ele alınmıştır. Türklerle Yunanlar arasında yapılan nüfus mübadelesinin insanlar üzerinde yarattığı etkilerden söz eden Yorgos Ioannu, (Ioannu,1974, s. 265), savaşların meydana getirdiği yıkımla göçün yarattığı sosyal ve psikolojik travmalara parmak basar. Bir göçmen ailenin çocuğu olarak bu acıklı olayı yakından hissetmiş, yaşanan zorlukları ailesinden dinlemiş olan yazar, öykülerinde kendi durumunda olan bir Türk kadınının iç dünyasına tercüman olur.

Türk kadını, (i tourkala) savaştan sonra tekrar ortaya çıktı. Biz, biraz yukarıda başka bir evde oturuyorduk. Bu arada onu eski evimizin kapı girişinde düşünceli ve üzgün bir biçimde oturduğunu gördük. Onu orada ilk gören ‘i tourkala!’ (Türk kadını) diye bağırdı. Hepimiz pencerelere çıkıp onun üzüntü verici durumuna bakıyorduk. Hasretli bakışları hepimizi etkilemişti. O an onu eve çağırmayı düşündük. Ancak o hareketsiz bir biçimde, boş kalmış bahçe ile eve bakıyordu (Ioannu, 1974, s. 2)

Balkan Savaşları, I. Dünya Savaşı ve ardından köklü değişimlere yol açan Türk halkının kurtuluş savaşıyla gelen göç, milyonlarca insanın bir daha dönmek üzere yurtlarını terk etmesiyle bir dönemin kapanması, nasıl ve ne olacağı

⁶ www.pkotereth.gr

belirsiz olan başka bir dönemin başlamasının adeta ilanı gibiydi. 20. yüzyılın başlarında yaşanan bu trajik olaylar hem Türkler hem Yunanlar açısından çeşitli güçlüklerin, açlık ve yoksulluğun yaşandığı bir dönem olarak tarihe geçer. İnsan, savaşların bu korkunç yüzüne yakından tanıklık edenlerin anılarını okurken kalbinde bir acı hisseder. Türk edebiyatında olduğu gibi Yunan edebiyatında da bu acıklı hikâyelere rastlamak mümkündür.

Göç konusunun ele alındığı bu tür eserlerde göçün çeşitli sosyal ve psikolojik boyutları gözler önüne serilmektedir. Yorgos İoannu, göçe zorlanan bir Türk ailesinin Selanik'teki evine yerleşmelerini konu alan bir eseri kaleme alır. *Kemal'in Evinde* (İoannu 1974, s. 265) adlı öyküde, Türkiye ile Yunanistan arasında gerçekleştirilen mübadelenin insanlar üzerinde bıraktığı kalıcı etkiler anlatılmaktadır. Bunun gibi, Türkiye'de yaygın olarak tanınan Dido Sotiriü'nün *Benden Selam Söyle Anadolu'ya* adlı eserinde, barışın yok olmasıyla, daha doğrusu Anadolu'da "Megali İdea"nın sebep olduğu savaşın getirdiği göçlerle yaşanan acılar anlatılmaktadır.

2. Yunaistan'da Türk Edebiyatında Barış Teması

Yunan edebiyatında barışa ilişkin verdiğimiz örneklerden sonra yine Yunanistan'ın içinden, ancak bu kez farklı bir kültürün sesi olarak karşımıza çıkan Batı Trakya Türklerinin meydana getirdikleri edebiyatın da anılmaya değer yönleri olduğunu belirtmek gerekir. Tüm sınırlı olanaklara karşın, son yarım yüzyılda, özellikle anavatan Türkiye'nin edebiyatı sayesinde filizlenip hayat bulan ve kendine özgü imgelerle Türk toplumunu resmetmeyi başarmış olan Batı Trakya Türk edebiyatının barış Türkülerinden örnekler verilerek söz edilecektir. Batı Trakya Türklerinin yaşam serüvenini anlatan bu elli, altmış yıllık edebiyat birikiminin en belirgin özelliği, toplumsal baskı ve haksızlıklara karşı tepkisini kinci değil, aksine barışçıl bir üslûpla ifade etmiş olmasıdır. Mustafa Tahsinoğlu⁷, "Barış Kuşları" adlı şiirinde barış özlemini şu dizelerle dile getiriyor.

Gel derim bütün mevsimlerine
 Senenin
 Karıştır karıştır hepsini
 Bahar yap serin serin
 Bütün boylarımı kullansam
 Doğanın
 Tek renk yap boya insanları
 Sanki hepsi çocukları bir ananın (Sağlam, 1995,180).

⁷ Mustafa Tahsinoğlu, Türkiye öğretmenokulu mezunu öğretmenler kuşağındır. İskeçe'de bir yandan öğretmenlik yaparak, bir yandan da edebiyatla yakından ilgilenerek 1989'da kurulan Şafak adlı edebiyat ve sanat dergisinin kurucularındandır. Çok sayıda şiir ve öyküleri bulunmaktadır.

Göç olgusunu iliklerine kadar hissetmiş olan Batı Trakya Türklerinin göç serüveni edebiyatlarında belirgin çizgilerle anlatılmıştır. Batı Trakyalıların altmış, yetmiş yıllık edebiyatlarında göçle barış teması iç içe işlenmiştir. Türk azınlığın ciddi sıkıntılar çektiği dönemlerde göçe zorlanan insanların yaşamlarına yer verilmiştir. Öykü türünde özellikle, başarılı kalemlerden kabul edilen Rahmi Ali⁸ yerli Türk edebiyatının oluşmasına öncülük etmiş, toplumsal konular bağlamında göç konusunu başarılı bir biçimde ele almış bir yazardır. Yazarın, çeşitli sosyal boyutlarıyla ele aldığı bu konu, on binlerce Batı Trakyalının belirsizliğe doğru giden yolculuklarını, umduklarını, kimi zaman umup da bulamadıkları dünyalarını çizer. *Muhacir Osman* (Ali, 2002, s. 50) hikâyesi çarpıcı psikolojik öğelerle bezenmiş hikâyelerinden bir tanesidir. *Muhacir Osman*'dan başka *Bir İstanbul Yolcusu*, *Zor İş*, *Eleni'nin Gözyaşları* v.b. hikâyelerle adından söz ettiren Ali, bir yandan Batı Trakya Türklerinin Türkiye'ye göç serüvenini anlatırken bir yandan da Türklerle Yunanlar arasında oluşan ilişkilerden dem vurur. İlkokul altıncı sınıftayken, köylerine geçici olarak gelip yerleşen Eleni'nin psikolojik dünyasını keşf eden yazar onu hem çok sempatik bulur hem de çeşitli boyalarla köyün okulunu, camiini çizmesi nedeniyle ona hayli yakınlık duyar. Çizdiği resimler Türkçe okuma kitabındaki kadar güzel. Ama nedense böylesine güzel resimler çizen, böylesine güzel bir kadın, nasıl olur da bu kadar çok ağlar, diye yazarın dikkatini çeker. *Eleni'nin Gözyaşları* onu çok etkiler. Sonra bir gün Eleni'nin kızı bahçeye çıkıp Ali'yle beraber oynamaya başlarlar. Annesi her ikisin başını okşar. Kızı bir şeyler söylemek ister, ama söyleyemez. Bunun üzerine kızcağız da annesi de ağlamaya başlarlar. *Eleni'nin Gözyaşları*'nın nedeni anlaşılır. Kızı konuşma engelli. Ah! Şimdi o Eleni teyzesini ne kadar iyi anlar, ona ne kadar yardımcı olmak ister! Ama bir çocuğun elinden ne gelebilir ki?

Yazar, göç olgusunun sosyal ve psikolojik boyutunu ele alırken çocukluğunda tanıdığı ramazan ve bayram günlerinde köyün davulcusu ve çocukların çok sevdiği Osman Aga'yı sempatik tavırlarıyla çizer. Bir süre sonra Osman Aga Türkiye'ye göç eder ve ondan sonra o artık "Muhacir Osman" olarak tanınır. Yazar, öykünün kahramanı Muhacir Osman'la bir gün Türkiye'de buluşur. Memleketine dönemiyor olması nedeniyle sıra hasretiyle yanıp tutuşan Muhacir Osman, Türkiye'ye her gidene memleketi sorar. Sormakla da kalmaz. Her şeyi ayrıntısıyla öğrenmek ister.

"Muhacir Osman!... Denizin uçsuz bucaksız ufkundaydı gözleri ve durmadan soruyordu.

-Hasan Çavuşlar'ın tarlasının başındaki kaynarca durur mu? Buz gibiydi suyu... Salardık içine bostanları... Ama Yoktur artık. (Sonra bir umutla soruyordu

⁸ Rahmi Ali Batı Trakya Türk Edebiyatı'nın gelişmesine önyak olan kalemlerdendir. Türkiye mezunu ilk öğretmenlerden olup öğretmenlik görevinin yanısıra edebiyatla yakından ilgilenerek yerli edebiyatın büyük aşama kaydettiği "Şafak Edebiyat ve Sanat Dergisi"nin kurucularından olmuş, uzun yıllar bu dergide öykü ve şiirlerini okuyucularıyla paylaşmıştır.

yine). Yoksam durur mu yerinde? Bazı memleketlilere sorarım, kimi yok der, kimi var, konuşurlar karı gibi”.

“İkide bir:

-Hay gidi hay! Diyordu. Demek Osman Aga'nı görmeye geldin? Hem de taa buralara!”

Öykünün devamında memleket hakkında konuştukları bir anda Muhacir Osman'a Yunan sigarası ikram edilir. “İstemem gâvurun cigarasını. Boğazımı yakar” diyerek kendi sigarasını yakar. Yakar ama Muhacir Osman memleketinin insanlarını, ağaçlarını, dereleri, tarlaları hayalinde canlandırarak sadece onları düşünüp durur:

-Karaçalılar... Mezarlığın sağ üst köşesinde çok karaçalı vardı bir zamanlar...Gene var mı?...

Hanidir bekliyordum bu soruyu. Hazırlıklıydım.

-Karaçalı ne gezer orda? Dedim. Büyük bir gül ağacı var. Öyle güzel açıyor ki... Elini uzattı.

-Ver bana o gâvurun cigarasından, dedi. Sert olsun. İsterse yaksın gırtlığımı!... (Ali, 2002, s. 50).

Muhacir Osman hikâyesi, çeşitli baskılar nedeniyle çekilen bunca sıkıntılardan sonra on binlerce Batı Trakya Türkünün göç serüvenini dillendiren bireysel hikâyelerin ortak bir acısını ifade eder. Doğup büyüdüğü topraklara ve buna bağlı olarak barışa duyulan özlem anlatılır. Acıların ifade ediliş biçiminde dahi kin ve düşmanlık söylemine hiç rastlanmaz.

Barışla ilgili temalarda önemli bir çıkış yakalayıp adından söz ettiren genç kuşak şairlerden biri de İlker Mehmet'tir. Bir şiirinde savaşın, gözlerini kör ettiği insanlardan söz ederken onların silahlarının namlusunu bebelere doğrultup körpeçik hayatlarını söndüren vicdansızları tarihin kara sayfalarına mahkûm eder. Yaptıklarının hesabını kendi çocuklarına veremeyeceklerini içten bir dille ifade eden şair, onları uygun bir üslupla uymayı da ihmal etmez. Uygarlığına özendiğimiz Batı'nın çirkin ve riyakâr yüzünü Doğu'ya çevirerek insanlığı “kurtarmak” aldatmacasıyla çocukların ve masum insanların katledilişini anlatan İlker, dünyanın bu insanlık suçu karşısında kayıtsız ve suskun kalmasını şu dizelerle insanlığın ortak vicdanına havale eder.

Gaflet düşleri

Tarıya

hafiyeliğe soyunan

o özürlü bakışlar

insanlık adına

kuryeliğini yapmışlar

ölümün

ve de

dünyayı kurtarmaya
 kılıcını kuşanan
 kabadayılar
 ölümün şarka dönmüş
 kirli yüzünü
 çocuk kanlarıyla
 yıkayacaklar
 biz ise
 yumacağız yine
 riyâkar gözlerimizi
 bir tek
 çığlıklar duyulacak
 alıştıığımız o çığlıklar (Şafak, 2003, s.10).

İlker Mehmet, başka bir şiirinde Yunus Emre edasıyla kini aşkın içinde eritip yüreğindeki burukluğa, yapılan haksızlıkları saf, temiz ve her çeşit kötülükten arınmış duygularla silip atar. Batı Trakya Türkünün gözü yükseklerde ve görkemli hayatlarda değil. Onlar, iki büklüm olmuş yorgun bedenlerinin, tütün kokan ellerinin helal kazancıyla yetinip mutlu olmayı bilmektedirler. İlker Mehmet bir şiirinde şöyle der:

BAŞKADIR

Başkadır bizim kilimiz
 Kinimiz bambaşkadır
 Buruktur yüreğimiz
 İlacıysa aşktadır
 Senin yüreğinde Ege,
 Senin yüreğinde Akdeniz
 Vurursun zeytin kokan gemilerini
 paslanmış dalgalara
 Ve tuz sararsın yaralara,
 bilirim.
 Oysa başkadır bizim kilimiz.
 Tütün kokar elimiz;
 Enginlere değil gözümüz,
 düşer dağlara.
 Dedim ya:
 Başkadır bizim kilimiz,
 Kinimiz bambaşkadır.
 Buruktur yüreğimiz,

İlacıysa aşktadır (Mehmet, 2002, s. 5)

Batı Trakya Türk edebiyatının genç kalemlerinden olan Halil Mustafa'nın şiirlerinde barış teması belirgin çizgiler taşır. Barışa olan umudunu en zor dönemlerde dahi yitirmeyen Halil Mustafa'nın kaleminden süzülen barış Türkülerini okurken insan farklı farklı duygulara kapılır.

SAVAŞ

Kıpkırmızı bulutlar arasında düşen
Kankırmızı kelimeler yüklendi dillere
Sırtlarına bağlayıp korkularını
ancak iki adım koştular,
zifiri karanlık ayaklarına dolandı;
düştüler...
Derde daldı şafak
Toz!...
Toz...
ve toprak!
Sıkışmış bir kalp gibi
gözlere sıkıştı umut.
Fırladı yürek bedenden
kanatlandı
göğe yükseldi dua gibi...
Siren yerine küfürler yankılandı dalga dalga
gökyüzünde
çiçek yerine bombalar ekildi bahçelere...
filizlendi gözyaşı
yeşerdi intikam
cesetler kök saldı toprağa
pıhtılaştı özümüz
bakışlarımız buz kesti! (Mustafa, 2003, s. 2)

Halil Mustafa, insanlık zulmüne karşı isyanını gizleyemediği “Savaş” adlı şiirinde, insanın ne denli dehşet verici bir canlıya dönüşebileceğini gözler önüne serer. Şiirine yansıyan bu korkunç gerçekler, bu vahşet uyandıran resimler onu yıldırılmaz. Aksine umutlu ve azimli olmayı öğretir ve bu umudundan aldığı güçle hayalindeki ideali olan barışın yolunu şu sözcüklerle döşer.

BARIŞA ÖZLEM

Bir gün gelecek ki
Ayran içeceğiz aynı miğferden
Sarmaşıklar dolanacak süngülere,
Kesmeyecek bıçak
ekmekten başka hiçbir şeyi

ve analarımız,
 dünya anaları
 yeşil ve maviden başka
 hiçbir şey görmeyecekler
 ufka baktıklarında,
 ne de gözleri
 oğullarını arayacak
 mezar taşlarında (Mustafa, 1999, s. 5)

Halil Mustafa'nın bu ikinci şiirindeki dizelerinin heyecanına kapılmamak, dileklerine katılmamak mümkün değil. Umutla beklediği o “bir gün” mutlaka “gelecek”. Gelmeli ki insanoğlu yaradılışından bu yana büyük özveriler karşılığında aramakta olduğu özüne ve gerçek anlamdaki insanî kimliğine kavuşabilsin.

Sonuç

Edebiyat, kurguladığı kendi dünyası içinde, kendi estetik ve ahlâki değerleriyle insanoğlunun tarihsel serüvenine yaklaşırken çoğu zaman ideal olana doğru yönelir. Ancak onu, idealize etme sürecindeki devinimlerinin trajik yönlerini de ele almaktan çekinmez, sözünü sakınmaz. Yazar, barış temasını işlerken onun karşıtı savaşın ürkütücü boyutunu da tüm çıplaklığıyla gözler önüne serer. Edebiyat, her ne kadar salt öğretici olma gibi bir kaygı gütmüyorsa da sonuçta her zaman beraberinde öğretici öğeler ve sezgiler taşır.

Eski Yunan edebiyatının başyapıtlarından İlyada ve Odyssea'dan, çağdaş Yunan edebiyatının Nobel Edebiyat Ödülü sahipleri Seferis ile Elitis ve ömrü süresince barış şarkılarını ağızından eksik etmemiş olan Ritsos gibi şahsiyetler, elbette ayrı başlıklar altında incelenecek yapıtlar ve kişiliklerdir. Biz bu çalışmamızda daha çok Yunanistan'ın içinde sayısı 150 bini aşmayan Batı Trakya Türklerinin çeşitli güçlüklerle karşın edebiyat yoluyla kendi toplumunun barışa bakışını incelemeye çalıştık.

Batı Trakya Türk edebiyatı, -diğer ulusal edebiyatları kadar evrensel başarısı olmasa bile- 50 yıllık bir süreç içerisinde hatırı sayılır bir aşamaya gelerek kendi toplumunu tanıma ve tanınmasına aracılık etmek suretiyle onun sesi olmuş ve bu anlamda bir kimlik kazanmayı başarmıştır. Kısa bir zamana sığdırılmış olan bu genç ve bir o kadar da heyecan dolu edebiyat; savaş ve barış gibi toplumsal olguları kendince çözümleme ve yorumlama olgunluğuna erişerek, sınırlarının çok ötesinde savaşın dehşeti içinde inleyen bebelere, açlık ve sefâlet içinde kıvranan insanlara “insanlık vicdanı”nda bir acıma ve şefkat yeri aramıştır.

Batı Trakya Türk edebiyatı, kendi toplumunun sosyal ve siyasal konumunun çeşitli etki ve sonuçlarından hareketle, dünyanın neresinde olursa olsun, insanın acısını ve sevincini, umudunu ve mücadelesini barışa yelken açarak yaşam dediğimiz engelli ve mayınlı yolculuğun yorgunluğunu ve heyecanını ifade etme çabası içinde olmuştur.

KAYNAKÇA

- Ali, R. (2002). *Zor İş*. Yunanistan: İş Şafak Yayınları.
- Arif, M. (1974). *Üzeyir Ağa*. İstanbul: Dede Korkut Yayınları.
- Galip, S. (1998). *Martı Kanadından Damlalar*. Yunanistan: Şafak Yayınları.
- Hızlan, D. (2002). Yaşar Kemal ile Söyleşi. Erişim Tarihi:10 Haziran 2014, blog.evinart.net.
- (19 Ekim 2012). Büyük Usta Dörtlüyü Tamamladı. *Hürriyet Gazetesi*.
- Hüseyinoğlu, T. (2004). *Meslek Borcu*. Yunanistan.
- İoannu, Y. (1974). “Sto Spiti tou Kemal (Kemal’in Evinde)” (İ Moni Klironomia). Thessaloniki (Selanik): Sokoli Yayınları.
- İ Moni Kironomia (2002). Sto Spiti tou Kemal. *Etnos Gazetesi*.
- Kemal, Y.(2007). *Karınca'nın Su İçtiği/ Bir Ada Hikâyesi*. İstanbul: YKY.
- (2 Ekim 2012).Yeni Kitabını Tanıttı. *Hürriyet Kültür Sanat*.
- Kiriakidou, N. (2010). *İ Eirini Triada tou Aristofani, “Aharneis, Eirini, Lysistrati”*.(Yüksek Lisan Tezi). Yunanistan: Selanik Aristoteles Üniversitesi.
- Mehmet, İ. (2002). Başkadır. *Şafak Dergisi*, 125. Gümülcine (Komotini), Yunanistan.
- (2003). Gaflet Düşleri. *Şafak Dergisi*, 134. Gümülcine (Komotini), Yunanistan.
- Mustafa, H. (1999). Barışa Özlem. *Şafak Dergisi*, 97. Gümülcine (Komotini), Yunanistan.
- (2003). Savaş. *Şafak Dergisi*, 134. Gümülcine (Komotini) Yunanistan.
- Ritsos, Y. (2012). Barış. *Trakya'nın Sesi Gazetesi 1091*. Gümülcine (Komotini), Yunanistan.
- Sağlam, F. (1995). *Yunanistan'da (Batı Trakya) Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi*. İzmir: BTTDD Yayınları.
- Sadık Ahmet, F. (2004). *Kardan Kız*. Ankara: ATO.
- Sotiriu, D. (2014). *Benden Selam Söyle Anadoluya*. İstanbul: Can Yayınları.

THE YEARNING FOR PEACE IN TURKISH-GREEK (WESTERN THRACE) LITERATURE

Abstract: Like every value that one loses, the value of peace is realized in its absence. Admittedly, the societies that experience the horror of war are the ones that truthfully realize the importance of peace. The history of humanity is full of terrible examples of adventures of existence and tragic experiences of mankind. This tragedy is acted on people that slaughter each other, live in hunger and poverty in Bosnia, Iraq, Syria, and some African countries. All people in Balkan region have witnessed the horrible side of war. However, it cannot be denied that, the defenseless

minorities living in these countries have been the easiest target of war. In every society, there have been pacifist people as well as the ones that support violence and war. The yearning for peace has a special place in arts and literature. Literature has always stood against this savageness with its magical power. There have been always powerful writers that emphasize peace in Greece. From Aristophanes to Ritsos this tradition has been maintained. Western Thrace Turks who live as minority in Greece have sung their peace songs with literature.

Keywords: Western Thrace, Turkish Literature, Turkish Poetry, Yearning for Peace, Migration, Expropriation.